

Kováčová, Marta

Poetika Rasputinových noviel o ruskej dedine

In: *Problémy poetiky*. Dohnal, Josef (editor); Kšicová, Danuše (editor); Pospíšil, Ivo (editor). 1. vyd. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity., 2006, pp. 103-111

ISBN 802104179X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132671>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

POETIKA RASPUTINOVÝCH NOVEL O RUSKEJ DEDINE

MARTA KOVÁČOVÁ (BANSKÁ BYSTRICA)

Poetika predstavuje organický komplex výrazových prostriedkov, vďaka ktorému sa literárne dielo buduje, formuje a prichádza k čitateľovi. Celý systém výrazových prostriedkov, prítomných v diele, dáva impulzy nielen riacu, ale aj emóciám. Výsledkom tohto pôsobenia nie je len čistá informácia, ale aj estetický zážitok smerom k recipientovi vytvárajúci pomyselnú spätnú väzbu k autorovi diela. Každé dielo umeleckej literatúry má svoju poetiku, svoj umelecký štýl, ktorý „plní esteticko-komunikatívnu funkciu“¹, vďaka nemu sa v procese výstavby diela realizuje autora kreativita. Jedným z najvýraznejších problémov literatúry je spôsob interpretácie špecifických čít a ciest človeka v konkrétnej dobe, jeho zobrazovania v umení. O duši ruského človeka, o duši ruskej dediny vyrozprával jeden veľký príbeh spisovateľ Valentin Rasputin, významný predstaviteľ dedinskej prózy. Profesor Andrej Červeňák o ňom napísal: „Je to básnik nostalgie a viery, prokurátor a advokát človeka súčasne.“² Táto „obojbrehosť“ sa u Rasputina prejavovala nielen vo vzťahu k literárnym postavám-tvorcom deja, ale aj k dedine ako objektu. Spisovateľ sa dotýka citlivých problémov doby a človeka v nej. Napísal: „Som nemilosrdný, aby iní boli lepší.“ Rasputin svoje spisovateľské krédo ani lepšie sformulovať a vystihnúť nemohol. Jeho osudom, ako sa raz vyjadril, bolo, že sa narodil v sibírskej dedine a čas mladosti a detstva strávil v drsnej, ale krásnej – ním toľko ospevovanej – sibírskej prírode, na brehoch rieky Angary.

Valentin Rasputin patrí k neprehliadnuteľným postavám ruskej literatúry druhej polovice 20. storočia. Životné príbehy a osudy jeho postáv sa väčšinou odohrávajú v dedinskom prostredí. Tento fakt vyvolal pozornosť literárnej kritiky, ktorá spisovateľa spolu s V. Astafievom, V. Belovom, V. Šukšinom, J. Trifonovom a ďalšími v 70. rokoch označila ako spisovateľov „derevenščikov“. Alexander Solženicyn sa pokúsil o niekoľko desaťročí poopraviť, resp. upresniť tento termín a pri udeľovaní ceny Valentinovi Rasputinovi 4. mája 2000 použil slovo „nравstvenniki“³, čiže tí, ktorí sa neodkláňajú od zásad a princípov tradičnej morálky a ktorí ju vidia

predovšetkým v dedinskom prostredí. Práve dedina sa pre nich stala bohatým zdrojom invencie pomáhajúcej vytvárať texty s opozitným zameraním k vtedajšiemu smerovaniu sovietskej literatúry. Jej predstavitelia sa v povojnovom období totiž stále pohybovali v priestoroch a hraniciach ešte stále silného socialistického realizmu. Možno len súhlasiť s názorom Z. Matyušovej, že dedinská próza „byla programovou polemikou a popírením absolutizácie sociálna ve svete človeka.“⁴ Dedinská próza, ako ju literárna kritika a neskôr i jej čitatelia začali vnímať a interpretovať, prinášala koncom 60. a začiatkom 70. rokov nové impulzy na umelecké spracovanie. Stala sa neprehliadnuteľným fenoménom v kontexte ruskej literatúry. Z. Matyušová o danom období vo svojej monografii poznamenáva: „V celej ruskej literatúre predstavuje vesnícka próza výraznou tendenciou směřující k pochopení historicky variabilního života vesnice i charakteru ruského venkovského člověka.“⁵ Je to próza, ktorá netvorí z hľadiska genologického nóvu. Avšak vzhľadom na silné ideologické tendencie viažuce sa k socialistickému realizmu nepochybne predstavuje prúd zameraný na odstraňovanie ideologických obmedzení a bariér, vytváranie podmienok pre to, čo je v človeku najprirodzenejšie – istú autonómnosť, slobodu a v konečnom dôsledku formovanie vlastnej identity.

Valentin Rasputin sa stal v literatúre známym koncom 60. rokov vďaka prózám „Deňgi d'ľa Marii“ (1967), „Poslednij srok“ (1970) vydaným v časopise „Naš Sovremennik“. Novela „Živi i pomni“ (1974) bola v roku 1977 odmenená Štátnou cenou ZSSR. V roku 1976 vyšla ďalšia z noviel „Proščanije s Maťoroj“, ktorá len upevnila jeho postavenie v skupine spisovateľov-derevenščikov a zároveň aj úlohu v upevňovaní kontinuity s ruskou realistickou literatúrou. Rok 1985 priniesol novelu s kritickým podtónom „Požar“, za ktorú dostal Rasputin v čase Gorbačovovej perestrojky v roku 1987 druhú Štátnu cenu ZSSR.

Rasputinovu tvorbu výrazne ovplyvnila filozofia existencializmu. Jeho prózy sú venované otázkam života a smrti, úvahám o zmysle pozemského putovania. Prostredníctvom literárnych hrdinov tlmočia spisovateľovo krédo o tom, čo dominovalo už v Aristotelových úvahách: svet je konečný a jedinečný, treba si uvedomovať, prežiť a precítiť každý deň, pretože ani jeden sa nevracia. Herakleitovské panta rhei je submotívom, implicitne vyjadreným vo väčšine Rasputinových próz. Spisovateľ píše nielen o pozícii jednotlivca v spoločnosti, akcentujúc tak sociologický princíp v zobrazovaní postáv, ale venuje sa aj ich postojom k zásadným problémom vznikajúcim v rôznych etapách ľudského života.

Dedinu v interpretácii V. Rasputina – v myslení, konaní, v postojoch predovšetkým staršej a starej generácie, ktorá je veľmi silno spojená s tra-

dĺciami, možno charakterizovať ako jedinú istotu jej obyvateľov v uvedomovaní si prázdnoty nastupujúcej na sklonku života. Má byť a najmä zostať oporným bodom, útočiskom pred samotou, ktorú staroba nevyhnutne u väčšiny zobrazovaných postáv prináša. Sám spisovateľ si dáva existencionalne otázky: „Kto znajet pravdu o človeke: začem on žiivot? Radi žizni samoj, radi detej, čtoby i deti ostavili detej, ili radi čego-to ješčo? Večnym li budet to dvizenije?“ Spisovateľ odpovedá kladne, sám pokorný pred životom. Jeho predstava života je totožná s kruhom, s magickým symbolom evokujúcim konštantné hodnoty, ktoré sa u zobrazovaných postáv v priebehu ich života obohacujú o nové poznania, neprekročiac však pritom ich horizont. Svojich hrdinov – múdrejších, ale aj tých prostých, obyčajných necháva uvažovať o večných otázkach. Syn starenky Anny z novely „Poslednij srok“ prichádza k poznaniu: „On toľko togda poňal, čto vot tak ono id'ot, šlo i budet id'ti vo veki vekov i do skončanija mira, kogda eta prostaja, nikogo ne obchodaščaja istina, zamknuvšis na ňom, nakínula na nego novoje koľco v svojej neskončajemoj cepi. I togda že, kak sledujet, po-vzrosloму i najedine sam s soboj on poňal, čto smertno v mire vsio, krome zemli i neba.“

Novela „Poslednij srok“, nad ktorou začal pracovať Rasputin v roku 1969, sa objavila prvýkrát v časopise „Naš sovremennik“ v číslach 7, 8 v roku 1970. Je to jedno z diel predstavujúcich kontinuitu s tradíciami ruskej klasickej literatúry, predovšetkým s tradíciami Tolstého a Dostojevského. Objavilo sa hneď v niekoľkých vydavateľstvách, bolo preložené do češtiny, maďarčiny a taliančiny, neskôr aj do iných jazykov. Divadelnú hru „Poslednij srok“ uviedli v moskovskom MCHAT-e a videli ju v tom čase aj diváci v Bulharsku.

To, čo azda najviac priťahovalo pozornosť v spomenutej novele, bola vnútorná sila hlavnej postavy, jej vzácna schopnosť chápať druhých, počúvať ich a odpúšťať im. Rasputin podobne ako takmer vo všetkých svojich prózach, uvádza čitateľa do tej fázy života svojich postáv, keď sa objavuje situácia narúšajúca prirodzený chod života postáv – zvyčajne ide o zlomový okamih-krízu: „Živi i pomni“: A. Guskovovi hrozí za dezerciu ťažký trest, „Dengi dl'a Marii“: predavačke Márii hrozí väzenie kvôli manku, „Poslednij srok“: starenka Anna má pred sebou posledné tri dni života, „Proščanije s Maťoroj“: dedina Maťora má byť zatopená kvôli stavbe hydrocentrály.

Smrť akoby vyhrávala nad rasputinovskými hrdinami. Starenka Anna v novele „Poslednij srok“ sa nebojí zomrieť, je pripravená na posledný krok, pretože cíti nesmiernu únavu: „izžilas do samogo donyška, vykipela do poslednej kapel'ki“. Celý život akoby prestála na nohách, prežila v prá-

ci pri deťoch, v záhrade, v neľahkej práci na poli. Zrazu je pred ňou pár posledných okamihov zostávajúcich na rozlúčku s deťmi. „Za svoju žižň starucha rožala mnoho, no teper v živých u nejo ostalos toľko piatero. Polučilos tak ottogo, čo snačala k nim v semju povadilas chodit' smert', potom načalas vojna.“ Všetci sa rozišli do sveta, odcudzili sa jeden druhému, len prichádzajúca smrť matky ich na chvíľu núti sa stretnúť. Smrť je zrazu personifikovaná na postavu sudcu, ktorý má dve tváre: prvá je milosrdná k starenke, pripomína jej poctivo prežitý život a krásu sprevádzajúcu jej život, druhá tvár odhaľuje charaktery Anniných detí, predovšetkým ich sebeckosť. Starenka, obyčajný, nevzdelaný človek, si dokázala zachovať úctu k pravde a svedomiu, morálne vysoko prevyšuje svoje mestské deti. Jej očami, ktoré spozorovali zmeny na deťoch, vidíme a hodnotíme potomkov: najzreteľnejšia zmena je pozorovateľná vo výzore najstaršieho syna Il'ju, matka v ňom nachádza svoje vlastné črty, zároveň ich však aj stráca. Prostredná dcéra Lusia prijala mestský spôsob života bez najmenších výhrad: „Lusia stala gorodskaja vsia, s nog do golovy, ona i rodilas-to ot staruchi, a ne ot kakoj-nibud' gorodskoj, naverno, po ošibke, no potom vsio rovno svojo našla“. Dobrovoľne pretrhla korene so svojou rodinou dedinou, so svojimi predkami – bez problémov, akoby jej detstvo ani mladost' nikdy neboli spojené s dedinou. Priam bytostne odmieta spôsoby života i dedinský jazyk svojej sestry Varvary a brata Michaila. Odmieta ich dedinskú hrubosť. Rasputin však predsa len vytvára jednu scénu, ktorá – hoci len na chvíľu – zjmenu myšlienky dcéry Lusii a na chvíľu z nej približuje citlivého človeka: ide o scénu jej vychádzky do prírody, keď sa ocitá na miestach, ktoré predsa len bôľne zarezonujú: „pered nej rasstilas „zabrošennaja zemľa“, vsio, čo nekogda bylo uchoženo, privedeno v celesoobraznyj poriadok l'ubovnym trudom čelovečeskich ruk, teper „schodilos v odnom čužom širokom zapustenije“.

Z Anniných detí zostal v dedine len Michail, uňho dožíva svoj život. Michail je človek prejavujúci sa jednoduchšie, hrubšie ako jeho súrodenci, valí sa naňho viac problémov ako na ostatných. O príčinách svojho opilstva Michail hovorí: „Žižň teper sovsem drugaja, vsio, počitaj, peremenilos, a oni, eti izmenenija, u čelovieka dobavki potrebovali... Organizm otдыхa potreboval. Eto ne ja pju, eto on pjot“. Jeho brat Il'ja prechádza životom pokojnejšie, usilujúc sa zbytočne nerobiť si problémy. Táňa, najmladšia a najmilšia z detí, neprichádza, hoci ju matka vrúcne očakáva. Vtedy v Anne nastáva zlom: „v staruche vdrug čto-to oborvalos, čto-to s korotkim stonom lopnulo“, k starenke sa približuje smrť. Zo všetkých detí len Michail, ten, ktorý zostal žiť na dedine, je schopný pochopiť, čo sa deje s matkou. Vyslovuje krutú pravdu, berúc si ňou na svoju dušu ďalší

hriech: „Ne prid'ot Vaša Taňčora, i nečego ejo ždat'. Ja jej telegrammu otbil, čtob ne prijezzala“. Pod váhou posledných dní Anna prosí boha: „Gospodi, otpusti meňa, ja pojdu. Pošli k mine smert' moju, ja gotovaja“. Svoju smrť „matyňku-smertyňku“ si Anna predstavuje ako staručkú, životom vysilenú a unavenú starenku. Svoj odchod do neznáma – „v daľňuju storonušku“ – vidí rasputinovská hrdinka s jasným poetickým nádychom, vo všetkých štádiách a detailoch. Anna nie je zatrpknutá ani v záverečných fázach svojho života, naopak: vidí svoje deti vo chvíľach, keď sa ako ľudia prejavovali najcitlivejšie: Ilju v okamihoch, keď prijímal jej materské požehnanie pred odchodom na front, dcéru Varvaru si vracia do chvíľ, keď ako malé dievčatko hľadá v zemi, čo tam je: „otyskivaja to, čto nikto eščo v nej ne znajet“. Jej vedomie modeluje z prežitého moment, keď sa Lusiu vrhá v ústrety k matke z odchádzajúceho parníka. Vidí aj Michaila, ktorý prežíva šťastné okamihy po narodení svojho prvého dieťaťa – ďalšieho ohnivka v reťazi ich rodu. Anna vidí aj seba – zaiste v najzáračnejšom okamihu života – ako dievčinu prechádzajúcu sa po daždi po brehu rieky. Obklopuje ju krása, mladosť a optimizmus. Obraz rieky v jej spomienkach je symbolický. Obraznosť herakleitovského panta rhei sa prelína s konkrétnou riekou, po brehu ktorej Anna ako dievčina kráča. Umierajúca starenka zostáva sama ako rieka. Jej potomkovia ju opúšťajú, zdôvodňujú svoj odchod povinnosťami. Varvara sa odvoláva na svoje deti, ktoré nechala bez dozoru, Lusiu a Ilju už vôbec nevysvetľujú dôvod svojho odchodu. Nevypočujú ani poslednú prosbu svojej matky, aby zostali. Až maličká vnučka Ninka vyslovuje verdikt: „Oni nechorošije“. Autor zjemňuje hodnotenie starenkiných detí tým, že ho dáva vysloviť malému dieťaťu – vnučke Ninke. Názov novely „Poslednij srok“ nie je len posledným termínom pre Annu, je to aj posledná možnosť detí prejavit' sa ako charakterní ľudia.

Spisovateľ akcentuje na viacerých miestach noviel neprehliadnuteľný fakt: človek vytrhnutý zo svojho prirodzeného prostredia stráca schopnosť byť ľudskou bytosťou, myslieť a konať ako ona. Odsudzuje sa odkazu svojich predkov a pokiaľ sa aj na čas vráti do prostredia, z ktorého vyšiel, jeho racionálny rozum už prevláda nad citmi do takej miery, že stráca schopnosť komunikácie s ľuďmi tvoriacimi kedysi súčasť jeho rodiny. Valentín Rasputin sa vo svojej próze rád vracal k tzv. nenápadnému hrdinovi. Tento krok možno považovať za spisovateľovu stratégiu: od vykreslenia jednotlivcov prenášal pozornosť na osud ruského národa. Rasputin v novele „Poslednij srok“ poukazuje na príklade jednej z Anniných dcér Lusii na deformujúce účinky sveta vzdialeného od rodného domu. Ako protipól na tomto mieste vystupuje personifikovaná zem, ktorá si Lusiu pamätá a vyriekne raz nad

ňou konečný súd. Polia, les, všetko, čo súviselo so spomienkami na nich, posunulo na chvíľu Anninu dcéru do detstva, v ktorom ona sama bola celkom inou bytosťou. Jej spomienky však „skameneli“ a takou sa stala aj ona sama. Premena tejto ženy bola príliš zreteľná. Rasputin prostredníctvom nej demonštruje svoje presvedčenie o nevyhnutnosti neprušiť väzbu s koreňmi, inak skamenajú nielen spomienky, ale aj myšlienky, postoje a charaktery ľudí.

Dedina v interpretácii Rasputina je predovšetkým vierou v život, zároveň aj pochybnosťami súvisiacimi s ňím, v reflexívnych častiach noviel vyjadrovaných najmä staršou generáciou. Spisovateľ modeluje vo svojich prózach hraničné situácie. Tak je to aj v novele „Proščanije s Maťoroj“, z ktorej sa obyvatelia ostrova a dedinky Maťory majú dobrovoľne vysťahovať. Sú späť s dedinou, pretože v nej prežili celý svoj život tak ako ich otcovia i dedovia. Rasputin v celej svojej tvorbe poukazuje na životnú múdrosť staršej generácie, ktorá ju oprávňuje mať na stránkach textov hlavné slovo. Reálne situácie sprevádzajúce a determinujúce život a charaktery starej-odchádzajúcej generácie a novej dediny sa stali podkladom na filozofické úvahy spisovateľa spojené s problémami každodenného jestvovania: o živote a smrti, o vernosti a zrade.

Novelu „Proščanije s Maťoroj“ možno považovať za pokračovanie drámy nielen individua, ale aj celej spoločnosti z filozoficko-etického aspektu. Je drámou hovoriacou o ľudskej pamäti, o vernosti dedovizniám. Vernou zostáva len starenka Darja, ktorá je charakterizovaná silným presvedčením, že človek by mal zostať verným odkazu predkov: „I kto znajet pravdu o čeloveke: ...Čto dolžen čuvstvovat' čelovek, radi kotorogo žili mnogije pokolenija? Ničego on ne čuvstvujet. Ničego ne ponimajet.“ Darja nachádza hlavnú časť odpovede: „Pravda v pamjati. U kogogo net pamjati, u togo net žizni.“ Odchádzajúca generácia sa márne usiluje presvedčiť nastupujúce pokolenie o nevyhnutnosti zachovať to, čo sama považovala za podstatné a dobré. Nastupuje večný konflikt „otcov a detí“: Darja sa ocitá v opozícii k svojmu vnukovi Andrejovi, ktorý sa nadchýňa všetkým novým, bez problémov prijíma fakt núteného odchodu z dediny i ostrova zároveň.

Starenku Darju možno nepochybne považovať za jednu z najkrajších postáv v tvorbe Rasputina. Azda najviac charakterizuje schopnosť uchovávať si prežitie, pamätať si na to s úctou a pietou. Novela je plná symboliky: ostrov a dedina tvoria najdôležitejšie hodnoty pre odchádzajúcu generáciu. Prostredníctvom symbolov je udržiavaná kontinuita starých obyvateľov s predchádzajúcimi fázami ich života, ktoré boli pre nich podstatné a sú nezabudnuteľné. Práve táto skupina obyvateľov zachováva vernosť Maťo-

re. Vnuci sa však už pokojne lúčia s dedinou, očakávajú príchod novej fázy života. Rasputin akoby tu nadväzoval na čechovovských hrdinov z divadelnej hry „Višňovyj sad“, na konflikt otcov a detí, ktorý je večný. Najťažšie – okrem starej generácie – prijíma vzniknutú situáciu Pavel, Darjin syn, ktorý síce počíta s novým domom, ale na ostrove mu zostáva ešte matka. Pavel má za sebou väčšiu časť života spojenú s dedinou. Ťažko opúšťa rodisko, zároveň však nemá dosť síl, aby sa vzpriečil proti vysťahovaniu z Maťory. Dotýka sa stále oboch brehov – želania zotrvať i nevyhnutnosti odísť. Rasputin končí novelu tým, že Pavel zostáva v loďke uprostred Angary – nedotknúc sa ani jedného zo spomínaných brehov.

Čiastočná ukončenosť kompozičného celku je charakteristická pre tvorbu Rasputina. Kuzma z novely „Deŕgi dĽa Marii“ prichádza do mesta, aby požiadal svojho brata, s ktorým sa roky nevidel, o finančnú pomoc. Novela sa končí vo chvíli, keď sa Kuzma ocitá pred jeho bytom. Otvorený je aj záver novely „Proščanije s Maťoroj“ – hrdinovia sa plavia po rieke zaplavenej hmlou. Analogicky postupoval Rasputin aj v tragickom zobrazení posledného obdobia vojny, do ktorého zakomponoval príbeh dezertéra Andreja Guskova a jeho ženy Nast'ony. Jej životný príbeh sa síce uzaviera, ale Andrej odchádza do hlbín tajgy. Spisovateľ končí novelu v časovom úseku, ktorý má, resp. môže mať, svoje pokračovanie už len vo fantázii čitateľa – jeho pozornosť sa tým udržiava v napätí až do samého konca.

V Rasputinových novelách je neprehliadnuteľný motív domu. Netvorí statický prvok v rámci kompozície, ale dynamicky sa zapája do jej výstavby, je organickou súčasťou významotvorného procesu v diele. Rasputinove domy patria konkrétnym postavám: Dáriina chalupa, Petruchova chalupa, drevenica Petruchu Zotova, Bohodurov domec, Nastasiina drevenica či Annin dom. Ľudské obydlia tu majú svojich majiteľov pomenovaných podľa nich, napr. Dáriin prah, Dáriine okenice atď. Spisovateľ akcentuje atribúty starého patriarchálneho sveta: ruská pec, samovar, kolovrátok a kríž na priečelí domu. Dom ako celok, ale aj jeho parciálne časti, je tiež miestom, s ktorým sa spájajú rozhodnutia hlavných hrdinov, často vo fabule kľúčové. Ak hovoríme o dome ako o jednom z dominantných motívov, ktorý podčiarkuje patriarchálny princíp chápania života, nemôžeme prehliadnuť to, že autor využíva na jeho ilustráciu, na jeho zdôraznenie metaforický princíp. Necháva zarezonovať uvedený výrazový prostriedok práve na miestach vyžadujúcich si plastickejší opis prostredia, situácie, postáv, ich vzájomných vzťahov, snov, túžob atď. Dom ako hlavný motív sprostredkúva informáciu o spoločenskom, sociálnom a rodinnom postavení hrdinov u Rasputina, je prítomný v rozhodujúcich fázach sujetovo-fabulačnej výstavby diel, zohráva v ňom dynamizujúcu úlohu. Vystupuje

v pozícii subjektu, objektu, spája sa s epitetami. V tejto pozícii (v spojení s prívlastkom) uvažujeme

- a) o možnosti, keď daný leitmotív explicitne pomenúva kvalitatívne znaky hlavných i sekundárnych postáv, znaky prostredia, vzťahov medzi postavami a prostredím,
- b) o možnosti, keď implicitne vstupuje do sujetovej výstavby,
- c) pri skúmaní pozície daného leitmotívu je potrebné všimnúť si jeho synekdochickú podobu:

v danom výrazovom prostriedku ide predovšetkým o *pars pro toto* a *totum pro parte*.

Uvedené možnosti v Rasputinových dielach vplyvajú na lyrizáciu textu (o lyrizácii je tu možné uvažovať samostatne, nielen na základe jestvovania motívu domu, domova). Dom v podaní tohto významného predstaviteľa dedinskej prózy bol posvätným miestom spájajúcim súčasnosť s minulosťou, jej tradíciami a predovšetkým duchovnými hodnotami. V jeho novelách sa obrazov domu, zeme dotýka symbolickosť a poetická mnohoznačnosť. Jazyk Rasputina – to je presnosť a jednoduchosť výrazov vytvárajúcich plastický obraz ľudového života s jeho typickými črtami. V novelách sa stretávame s lyrickými pasážami, ktorých konotácie poukazujú na silnú väzbu ľudí a prírody. Starodávna múdrosť hovorí: neplačte za zomrelými, plačte za tým, kto stratil dušu a svedomie. V duchu tejto myšlienky sú Rasputinove novely výzvou spoločnosti na záchranu vlastnej duše a vlastného svedomia. Pôsobia ako memento: pre človeka, pre spoločnosť, pre národy. Vo svete, v ktorom sa, žiaľ, čoraz intenzívnejšie prejavujú prvky atavistického zla, je výzva Rasputina na obnovenie duchovných hodnôt – za záchranu ktorých vo svojich knihách tak zanietene bojuje – nanajvýš aktuálna. Jeho dedina je časopriestorom predstavujúcim síce komplikovaný systém vzťahov, nálad, problémov a, prirodzene, aj neľahkú cestu ich riešenia, ale v interpretácii spisovateľa je dedina s odkazom otcov zároveň aj jedinou možnou cestou na záchranu udržania duchovných hodnôt Ruska, ktoré sa vytvárali v procese stáročí.

Rasputin zakomponoval do záveru skrytý otáznik: akú budúcnosť má dedina, ostrov, Rusko pred sebou? Spisovateľ, filozof a publicista sa dotýka problematiky zmien v spoločnosti. On sám nie je proti nim, podujal sa však možno otvorenejšie než iní prostredníctvom svojich kníh poukázať na to, čo je nevyhnutné zachovať v človeku a spoločnosti.

V súčasnosti pôsobia jeho texty ako memento: pre človeka, pre spoločnosť, pre národy. Vo svete, v ktorom sa, žiaľ, čoraz intenzívnejšie prejavujú prvky atavistického zla, je výzva tohto spisovateľa na obnovenie du-

chovných hodnôt – za ktorých záchranu vo svojich knihách tak zanietene bojuje – nanajvýš aktuálna.

Lev Nikolajevič Tolstoj napísal: „Šťastje – eto byt' s prirodjoj, videt' je-jo, govorit' s nej.“ Pre derevenščika Valentina Rasputina je dedina a príroda alfou a omegou jeho tvorby. Prostredníctvom noviel nadviazal dialóg s čitateľom. Dialóg, ktorý je v súčasnosti viac než potrebný.

Literatúra

Mistrík, J.: Štylistika. Bratislava: SPN, 1985.

Červeňák, A.: O novele Ži a pamätaj. In: Romboid, 1978, s. 86.

[www.lib.ru /PROZA/RASPUTIN/](http://www.lib.ru/PROZA/RASPUTIN/).

Matyušová, Z.: Cestou k člověku. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2003, s. 53.

Matyušová, Z.: Cestou k člověku. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2003, s. 50.

Резюме

Автор статьи концентрирует своё внимание на поэтику творчества «деревенщика» Валентина Распутина. В его новеллах о русской деревне анализирует вечные конфликты отцов и детей, акцентирует духовные ценности, возникшие в деревенской среде в течение веков.

